



**Enestående museum
Som under beskydning
Soldater klar til genopbygning
Opblødning af tone og straf**

TEMA

ARCADE FUSION

Erfaringer fra Irak til Danske Division
Computerbaseret krig
Ikke nok at slå ihjel



Opblødning af tone og straf

Forsvarets nye organisation bliver fulgt af reformer i takt, tone og straffesystem. Men løber udviklingen for stærkt?

Af Filip Ulrichsen

Forsvaret er kommet ind i en ny tid. En tid hvor unge mennesker ikke finder sig i noget, hvor tjanser som chauffør, skopudser og messedreng bliver betragtet som ydmygelser. I 1950'erne slæbte værnepligtige soldater deres senge tværs over kasernepladsens snesjap for at fremvise knivskarpe ombukninger på sengetæpperne - uden at kny. I dag bliver regimentschefer indberettet til auditørkorpset af værnepligtige, der er blevet bedt om at hente onsdagssnegle hos bageren. Og forsvarsministeren bliver efterfølgende krydsforhørt af forsvarsudvalget på Christiansborg. Bænket på tilhørerpladserne på hver side af udvalgslokalet sidder de værnepligtige talsmænd, mens journalister med linser og blitzlys tripper ude på gangen. "Unge i dag er antiautoritære. Derfor er mødet med militæret en kæmpe omvæltning. Selv om man bliver behandlet bedre i dag end

i 1950, er afstanden til samfundets normer øget, bl.a. fordi pædagogikken i skolerne er så lighedsorienteret", forklarer Erik Nielsen, der som værnepligtig talsmand er valgt til Værnepligtsrådet.

Befalingsmænd og officerer må ud over at være gode ledere også bruge tid på at forsikre om, at det de gør, faktisk er reglementeret. Straffen for at negligere det psykologiske spil kan komme, når den militære leder går forbi skiltet ved kiosken og ser sig selv på forsiden af dagens avis. "Der skal jo medier på, før en sag får politisk bevågenhed, og der sker ofte først noget, når historien har været bragt i Ekstra Bladet. Derfor bruger vi pressen mere end tidligere", fortæller Erik Nielsen.

Den fremgangsmåde har Livgarden mærket. Regimentets reformer blev til en vis grad overhalet indenfor af Værnepligtsrådets mediekampagne, så det kom til at se ud som om, de nye tiltag blot var hovsæløsninger. "Vores moderniseringsprojekt er blevet fremskyndet, og det er positivt, hvis vi ser bort fra de beklagelige anklager i pressen," mener regimentschef oberst Flemming Rytter.

Regimentet har bedt Forsvarets Auditørkorps undersøge anklager, der har været fremsat i Ekstra Bladet i løbet af året. En officer har efterfølgende fået en irrettesættelse for at lade en værnepligtig hente private fotos i byen, men bl.a. sagen om onsdagssneglene blev afvist. "Vi har aldrig før været inddraget i sådanne bagatelsager", oplyser vicegeneralauditør Niels Christiansen. Auditørkorpset efterforsker fortsat et enkelt tilfælde, hvor en værnepligtig uden tjenstlig begrundelse skulle være blevet tvunget til at sidde på en skammel en hel arbejdsdag.

Menige ved Livgarden, der har klaret den hårde feltøvelse Rex-turen, får lov at påsætte dronningens navnetræk som bevis på, at de kan kalde sig rigtige gardere.



Fri tone

Både forsvaret og Forsvarsministeriet forsøger at tilpasse sig den forandrede virkelighed; dels med en opblødning af kæft, trit og retning og dels med en reform af den militære straffelov.

Hærens Operative Kommandos uddannelsesdirektiv for den nye firemåneders basisuddannelse stiller stadig konkrete krav om disciplin og ansvar hos den enkelte. Men det er nu "af højeste prioritet, at soldaten oplever mødet med det militære miljø på en positiv og imødekommende måde ... så soldaten ansføres til at lade sig hverve til fortsat uddannelse". Det skal bl.a. ske ved at anlægge en fri, høflig og imøde-



Chefen for Livgarden, oberst Flemming Rytter, skridter fronten af. Vagtkompagniet skal fremover være dus.

kommende tone. ”Det er positivt, at tonen bliver gjort mere fri, men reformerne lader til at ske med den skjulte dagsorden at rekruttere folk”, lyder det dog skeptisk fra Erik Nielsen.

Selv om de fremtidige indkaldelseshold, rekrutteringsgrundlaget, vokser 10-20 procent, tvinger den korte værnepligt forsvaret til at sælge varen hurtigere end før. Ellers bliver det svært at opfylde det politiske krav om at udsende dobbelt så mange soldater til international tjeneste. Derfor behøver rekrutterne ikke længere at gøre sig fortjent til almindelig respekt. Indtil for nylig beviste den værnepligtige sit værd ved at tåle en kontant tone og gennemføre en hård feltøvelse efter de første tre måneder. Her efter var belønningen et ”velkommen i klubben,” hvad enten rekrutten var ”forfremmet” til dragon, garder eller husar. Men nu er der ikke længere tid til at gøre sig upopulær hos de unge. Livgardens vagtofficerer må selv stryge uniform, og de menige gardere skal kun gejle spejlblanke støvlesnuder, når de går vagt i deres fine blå og røde

uniformer. Endelig er det distancerende vil De være så venlig afløst af den tidsvarende dus-form.

Mildere sanktioner

De nye pædagogiske og ledelsesmæssige tiltag vil mest kunne mærkes ved de traditionsrige og, mener nogle, elite-prægede regiment, specielt Livgardens vagtkompagni og Gardehusarregimentets hesteskorte. Det er de enheder der traditionelt har fået flest hug fra Værnepligtsrådet for påstået hårdhændet mandskabsbehandling. Enkelte værnepligtige ender på Rigshospitalets Krise- og Katastrofeopsykiatriske Center. Men overlægen på afdelingen, dr. med. Henrik Steen Andersen, ser allerede tegn på, at mandskabsbehandlingen under den nye basisuddannelse er blevet mere nænsom. ”Vi har fået væsentligt færre patienter fra indkaldelsesholdet i august, men det tager et par år, før jeg kan sige med sikkerhed, om tendensen er klar”, fortæller han.

Folketinget forhandler for tiden om at bløde det militære sanktionssystem

op. Godt nok bliver strafferammerne for alvorlige forbrydelser udvidet. Men strafansvaret i den militære straffelov kommer kun til at omfatte overtrædelser begået forsætligt eller groft uagtsomt. Mindre alvorlige pligtforsømmelser bliver behandlet som disciplinarsager. Der sker herved en betydelig afkriminalisering i forhold til gældende ret, mener Forsvarsministeriet. Disciplinarmidlerne ’tilbageholdelse på tjenestestedet’ og ’overflytning til anden tjeneste’ bliver ophævet, hvis lovforslaget som ventet bliver vedtaget. Erik Nielsen tør dog ikke glæde sig for tidligt. ”Men der er sket fremskridt, hvis lovsættet bliver administreret efter hensigten, hvis personalet får ordentlig undervisning i det, og hvis systemet kommer under uvildig kontrol,” påpeger han.

Den nye militære disciplinarlov tager udgangspunkt i forvaltningslovens regler for sagerne behandling, og personalets retssikkerhed bliver bl.a. sikret ved, at afgørelsen kan indbringes for et særligt nævn, hvis afgørelse i modsætning til

tidligere kan indbringes for domstolene. Herudover vil sager efter disciplinarloven være forvaltningsretlige afgørelser, som er under Folketingets ombudsmands kontrol. Alligevel har Forsvarsminister Søren Gade (V) senest erklæret sig villig til at drøfte Det Radikale Venstres forslag om at indføre en slags ombudsmand for forsvaret i lighed med den kommitterede for hjemmeværnet.

Tilbageskridt

Hærens ledelse og pædagogik har udviklet sig 'fra kæft, trit og retning til moderne ledelse', som man kan læse i bogen med samme titel. Før Anden Verdenskrig var den militære straffelov eneste ledelsesværktøj. "Dengang sagde man: gør som jeg siger, ellers bliver du straffet", fortæller medforfatter og pensioneret oberst Per Svensson. Efter krigen begyndte man at udtage talsmænd blandt de værnepligtige. Men det mindede mest om et tillidsmandssystem, hvor de pågældende kunne fremføre klager til ledelsen.

Omkring 1960 gik det op for generalerne, at det var vanskeligt at rekruttere til befalingsmandsskolerne bl.a. på grund af de grove tiltaleformer. Derfor nedsatte de en arbejdsgruppe der ironisk nok blev benævnt Arbejdsgruppen for Disciplin og Opdragelse. Lidt senere rejste der sig et politisk krav om reformer, og da var hæren klar til at indføre samarbejdsordningen, der til forskel fra tidligere var baseret på et reelt samarbejde mellem de menige og deres chefer. I slutningen af 1970'erne blev der indført pædagogiske principper og nogle år senere også ledelsesprincipper for forsvaret. "Nu var man begyndt at tage mennesker alvorligt, og man havde indset,

at folk skal behandles forskelligt for at være lige", sammenfatter Per Svensson. Han er bekymret for, at de seneste tiltag repræsenterer et tilbageskridt for samarbejdet i forsvaret.

"Tidligere havde chefen sit ledelsesansvar. I dag er kravene skærpet med truslen om straf, hvis chefen glemmer at gribe ind over for f.eks. optagelsesritualer. Samtidig kan det være svært at finde tid til korpsånd og bløde værdier under den nye korte og intensive basisuddannelse."

Per Svenssons bog slutter i 1995. Siden da har Forsvarskommandoens personaleudviklingsafdeling arbejdet videre med at holde de militære lederes værktøjer og pædagogik ajour. Først i det nye år udkommer den opdaterede version af forsvarets personelpolitik, der fortsat anerkender medarbejdernes behov for kompetenceudvikling, hylder lighedsidealene mellem mennesker uanset race, køn og seksualitet, og tager et opgør med enhver form for chikane, hvad enten den viser sig i form af mobning eller kønskrænkende adfærd. "Nutidens personelpolitik er en stærk hensigtserklæring om, hvilke mål vi sigter efter. Men forankringen lader undertiden noget tilbage at ønske", erkender chef i Forsvarskommandoens Personeluudviklingsafdeling kommandørkaptajn Christian Anders Nørgaard.

Værdikonflikt

Krigshistorikere forklarer militærets udvikling med det, de kalder krigsførelsens kredsløb. Til alle tider har et lands forsvar, hvad enten det drejer sig om doktrin eller teknologi, været gensidigt påvirket af samfundet udenom: Dets normer og værdier, politik og økonomi. Men hastige

stemningsskift i befolkningen kan blive svære at absorbere i et traditionsbundet system som forsvarets. Museumsinspektør på Tøjhusmuseet og etnolog Vibeke Enevoldsen har forsket i officerselevers værdier og når i sin rapport 'Drømmen om det gode liv i hæren' frem til, at "det drejer sig om en subkultur af unge, som ikke ønsker at omstyrte samfundet og gøre oprør mod det bestående. Dette er unge, fortrinsvis mænd, som i yderste konsekvens er villige til at sætte deres liv ind for Danmark." Officererne viste sig at have fået en opdragelse i faste rammer og de hægede om korpsånd og nationale symboler. Det er de mennesker, der skal lære at tackle "snabel-a-generationen" og for en stund bremse det, Livgardens eksperter konsulenter kalder dens tendens til at zappe sig gennem tilværelsen, og i stedet få den til at kæmpe for demokrati og menneskerettigheder world wide.

Livgardens chef er dog fortrøstningsfuld. "Den vigtigste del af moderniseringsprocessen er at erkende behovet inde i vores hoveder. Den koster ikke noget, andet end en hel del mental gymnastik," siger oberst Flemming Rytter.